



Jak rozmawiać z uczniami o wojnie?

2022-03-01

Wskazówki dla nauczycieli i wychowawców

* **Rzecznik praw dziecka Mikołaj Pawlak** zorganizuje 2 marca otwarte dla chętnych m.in. nauczycieli, pedagogów, opiekunów i rodziców internetowe szkolenie o tym, jak rozmawiać z dziećmi o wojnie:

<https://samorząd.pap.pl/kategoria/edukacja/rpd-2-marca-internetowe-szkolenie-dla-nauczycieli-o-tym-jak-rozmawiac-z-dziecmi>

* **Jak rozmawiać z uczniami o wojnie?** materiał opracowany przez pracowników Specjalistycznej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej dla Dzieci z Niepowodzeniami Edukacyjnymi w Krakowie:

- zapytaj uczniów o ich samopoczucie i emocje, jakie wywołuje aktualna sytuacja (np. jak się czujecie w tej sytuacji, o czym myślicie, co daje/dałoby wam poczucie bezpieczeństwa, kto daje/dałby wam poczucie bezpieczeństwa)
- zapytaj uczniów o obawy, podziel ich na mniejsze grupy i poproś o zrobienie gwiazdy skojarzeń lub rysunku, który te obawy przedstawia
- pozwól mówić, ale też pozwól milczeć – nie namawiaj do mówienia, milczenie nie oznacza braku udziału w rozmowie (daj poczucie bezpieczeństwa, nie oceniaj i nie pozwól oceniać, zapewnij, że można mówić i milczeć, że i to i to jest w porządku)
- zapytaj, o czym uczniowie chcieliby porozmawiać w związku z obecną sytuacją, jakie tematy poruszyć, czego się dowiedzieć, z kim spotkać itp.
- jeśli nie znasz odpowiedzi na pytanie, powiedz „nie wiem” i zaproś uczniów do wspólnego namysłu – niech wykorzystają internet, niech wspólnie rozważą jakąś kwestię, ale uwaga! – moderuj dyskusję
- reaguj, jeśli uczeń jest przemocowy w wypowiedziach, reaguj na mowę nienawiści (powiedz na przykład, że w ten sposób nie będziemy rozmawiać, że taka wypowiedź może być krzywdząca dla kogoś, wyjaśnij co to jest język szakala i język żyrafy, pokaż wartość uważnej komunikacji)
- w rozmowie bądź aktywnym słuchaczem, potakuj, stosuj parafrazy, zadawaj pytania, nazywaj trudne emocje, upewnij uczniów, że mają do nich prawo (czy chcesz powiedzieć, że...., czy to znaczy, że...., kiedy mówisz, że x, to znaczy, że....)
- nie uogólniaj, nie używaj słów „każdy” i „wszyscy”, daj uczniom swobodę w identyfikowaniu się z emocjami, sytuacją, pozwól im na wizualizację itp.
- nie koncentruj się na uczniach ukraińskich, białoruskich czy rosyjskich – niekoniecznie chcą teraz być wywoływani do zabrania głosu, ale chroń ich i zapewniaj, że tu w szkole, w klasie i podczas tej dyskusji mogą czuć się bezpiecznie
- mów o konkretach, nie mów np. „Wojna jest najstraszniejszą rzeczą na świecie”, ale zaproś do rozmowy o skutkach wojny, pozwól na wizualizację (np. podczas wojny bomby niszczą budynki,



- ludzie muszą uciekać do schronów, ludzie cierpią itp.)
- pozwól mówić o lękach i trudnych emocjach związanych z wojną – to jest konkret (co myślisz, kiedy mówisz „wojna”, co dla ciebie oznacza wojna, co konkretnie się dzieje, jakie jest zagrożenie, kiedy jest wojna – pozwalaj myśleć obrazami)
 - nie odwołuj się do abstrakcyjnych figur retorycznych typu „wszyscy teraz jesteśmy Ukraińcami” – tworzenie symbolicznej tożsamości może uczniów niepotrzebnie zdezorientować
 - nie podkreślaj kwestii narodowości, koloru skóry itp. w sytuacji, kiedy zagrożone jest ludzkie życie
 - rozmawiaj o zwierzętach, rozmawiaj o stracie, rozmawiaj o arkadii – pozwól wspominać miłe chwile, zdarzenia, sytuacje, zapewnij, że ten świat jest na wyciągnięcie ręki, że dorośli zadbają o pokój
 - nie pomijaj trudnych tematów/wątków milczeniem, nie mów, że wszystko będzie dobrze, nie stosuj pocieszeń w stylu „na pewno nic się nie stanie”, a w to miejsce po prostu zapytaj: „co mogę dla was zrobić, co my możemy razem zrobić
 - chroń dzieci przed poczuciem winy, przyznaj, że winę ponoszą dorośli, ale nie wszyscy (możesz rozmawiać o polityce słowami adekwatnymi do wieku)
 - nie pozwalaj na skróty myślowe, przeniesienie, uogólnienie (Putin jest z Rosji, ty jesteś z Rosji, Putin jest zły – ty jesteś zły)
 - używaj określenia "żołnierze rosyjscy" a nie Rosjanie - nie każdy obywatel Rosji popiera wojnę
 - rozmawiaj z dziećmi o tym, co łączy wszystkich Słowian, co łączy ludzi; to politycy tworzą różnice – ludzi naprawdę wiele łączy ...
 - wyjaśnij, przyczyny migracji, w tym polityczne (z Ukrainy, z Białorusi), podkreśl że migracja jest czasami jedynym sposobem na bezpieczne życie i formą braku zgody na politykę nienawiści, totalitaryzm
 - skoncentruj się na strategiach progresywnych: mogą to być

(1) strategii zadaniowe (wykorzystaj zasoby indywidualne, grupowe, buduj poczucie wartości, skuteczności, zachęć do zrobienia dobrej akcji, do przygotowania informacji, do przygotowania symbolicznego wsparcia dla pokoju, ofiar, do działań artystycznych itp. itd.) lub

(2) strategii emocjonalne (staraj się redukować koszty emocjonalne, zaplanuj aktywność fizyczną, wspólny wysiłek, dobrą dyskusję – pamiętaj, że wspólne działanie wzmacnia jednostkę)

- sięgnij po teksty kultury: film, piosenkę, wiersz, opowiadanie – porozmawiaj z uczniami o tych tekstach, zachęć ich do refleksji
- zapytaj uczniów, skąd czerpią informacje, stwórcie wspólnie bank rzetelnych źródeł, zastanówcie się, jak zanurzenie w negatywnych informacjach wpływa na psychikę człowieka
- wyjaśnij, że wojna jest szokiem dla ludzi i że potrzebują oni czasu, że adaptacja do sytuacji potrwa kilka dni, a ludzie w tym czasie mogą zachowywać się nieracjonalnie, np. niektórzy będą unikać tematu, inni mówić tylko o tym, że będą im towarzyszyć silne emocje, będą robić błędy, że mogą pojawić się konflikty, że pojawi się stres i że za kilka dni – po tym etapie – pojawi się inna perspektywa, więcej rozwiązań i możliwości wyjścia z tej sytuacji
- rozważ, czy w klasach wielokulturowych i wielojęzycznych nie porozmawiać z każdą grupą



- osobno i np. wysondować jak czują się Rosjanie, a jak Ukraińcy i czy te osoby mają jakieś propozycje zbudowania dobrych relacji między sobą (może nie czują się w tej sytuacji komfortowo i chcieliby jakieś słowa przekazać koleżankom, kolegom)
- zakończ lekcję, pytając uczniów o potrzeby, np. „czego byście teraz chcieli? co może wam pomóc w obecnej sytuacji?”